

Türkiye’de Ev Hizmetinde Çalışanların Sorunları

Sinem Yıldırımalp*

Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sakarya

Öz

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadınlar çalışma hayatına yoğun olarak katılmaktadırlar. Eğitim seviyesinin artması, yasal düzenlemeler, yeni çalışma biçimleri ve toplumsal yapıdaki değişim daha çok kadının işgücü piyasasında yer almasını sağlamaktadır. Günümüzde ev hizmetleri sektörü, çalışan kadının evi ile işi arasındaki boşlukları ve yetersizlikleri doldurmak amacıyla ortaya çıkan önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir. Türkiye’de ev hizmetinde çalışanların, çalışma koşullarından ve yasal düzenlemelerden kaynaklanan birçok sorunları bulunmaktadır. Uzun çalışma saatleri, sosyal güvenlikten yoksunluk, dinlenme süreleri, haftalık izin, ücretler ev hizmetinde çalışanların karşılaştıkları güçlükler arasındadır. Ayrıca ev hizmetinde çalışanlar İş Kanunu kapsamı dışında kalmakta, Borçlar Kanunu kapsamında değerlendirilmektedirler. Bu çalışma Türkiye’de ev hizmetinde sosyal korumadan yoksun olarak çalışan kadınların işgücü piyasasındaki durumlarına, çalışma koşullarına, hukuksal düzenlemelere, örgütlenme sorunlarına ilişkin bilgi vermektedir. Çalışmanın amacı, ev hizmetinde çalışan kadınların mevcut durumlarına ilişkin bilgi vererek, bu alanda yaşanan sorunların çözümü için öneriler geliştirmektir.

Anahtar Kelimeler: Ev Hizmetleri, Çalışma Koşulları, Yasal Düzenlemeler

Problems of Domestic Workers in Turkey

Abstract

Women have started to participate in working life in developed and developing countries intensely. Rising of education level, legal arrangements, new labour forms and social changes achieved more women to take place in the labour markets. Nowadays, house service sector has become a prominent work area to fill the gaps and inefficiencies between working womens’ work and houses. Domestic workers have lots of problem causes by working conditions and legal arrangements in Turkey. Long working hours, lack of social security coverage, rest periods, weekly rest, wages are some of difficulties facing domestic workers. Furthermore domestic workers are excluded from the scope of the Labour Law but are covered by the Law of Obligations. This study seeks to inform on the labour market status, working conditions, legal arrangement and problems of organization of women employed in domestic works without social protection. Study aims to give information about domestic worker womens’ current situation and to develop solutions for their problems.

Keywords: Domestic Services, Working Conditions, Legal Arrangements

GİRİŞ

Küreselleşme ile birlikte dünya genelinde kadınların işgücüne katılma oranlarında artış yaşanmaya başlamıştır. Ancak kadının çalışma hayatına girişinin yanı sıra genelde cinsiyete dayalı işbölümü anlayışının, özelde ise aile içindeki iş bölümünün değişmemesi, çalışan kadının eve ilişkin sorumluluklarına dair sorunlar

yaşamına neden olmaktadır. Literatürde iş-aile çatışması olarak da araştırılan bu durum, çalışan kadınların temel sorunlarından birini oluşturmaktadır. Son yıllarda çalışan kadının evi ile işi arasındaki boşlukları ve yetersizlikleri doldurmak amacıyla ortaya çıkan ev hizmetleri alanı, önemli bir iş alanı haline gelmiştir. Ev işinin dışarıdan alınıp satılabilen, ticarileşen bir hizmet hatta sektör haline gelmesi nedeniyle günümüzde, özellikle orta ve üst gelir seviyelerine sahip ve her iki eşin de çalıştığı pek çok aile, ev hizmetleri çalışanı istihdam etmektedir. Bu durum ücretli ev hizmeti işine dayalı Ev İçi Hizmet Sektörünü ortaya çıkarmıştır. Geleneksel zihniyet çerçevesinde ev işinden sorumlu olanın kadın olması, ev hizmetinde çalıştırılacak kişinin de kadın olması sonucunu doğurmakta ve sektörün baş aktörleri kadınlardan oluşmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle sistematik ve güvenilir verileri olmayan bir alan olarak ev hizmetinde çalışma tanımlanacak, daha sonra atipik bir çalışma biçimi olan ev hizmetinde çalışmanın sorunları, çalışma koşulları ve yasal düzenlemeler çerçevesinde ele alınacaktır.

Ev Hizmeti ve Ev Hizmetinde Çalışma

İstatistiklerde görünmeyen ve çalışan olarak algılanmayan ev hizmetleri çalışanlarına yönelik birçok ulusal yasada özel ve genel koruyucu düzenlemeler ve tanım bulunmasına rağmen ev hizmeti kavramının tek bir tanımına rastlamak mümkün değildir (Karaca ve Kocabaş, 2009: 162).

Geniş anlamda, bir hanedeki gereksinimler içinde, ev halkının kendini yeniden üretmesine katkıda bulunan ve ücret karşılığında, çoğunlukla ev halkı dışından temin edilebilen her türlü ev içi hizmeti içeren ev hizmeti kavramı, temizlik, aşçılık, çocuk, hasta, yaşlı bakımı ve dikiş dikme, misafir ağırlama, alışveriş gibi bazı uzmanlaşmış hizmetlerden oluşmaktadır (Kalaycıoğlu ve Rittersberger Tılıç, 2001: 55).

Ücretli ev işleri olarak da anılan ev hizmeti içinde en yaygın yapıları temizlik işidir. Dolayısıyla ev hizmetini, kapalı yaşam alanlarının başında gelen evde, düzen oluşturmak, bu yerleri temizliğini koruyarak sağlıklı mekanlar haline getirmek için yapılan işlerin tümü olarak tanımlamak mümkündür (İSMEK, 2010).

Uzun zamandır ev işleri artan bir biçimde, belirli sınıfa mensup insanlar için, piyasada üretilen mal ve hizmetlerin tüketimi ile ikame edilmektedir. Sadece yiyecek, giyecek, ev eşyası değil, çocuk bakımı, temizlik ve diğer ev işleri de piyasadaki temin edilmekte ya da bakım emeğini üstlenecek diğer yoksul, göçmen ya da etnik kimlikteki kadınlar ücretli olarak çalıştırılmaktadır. Ücretli ev hizmeti, yeniden üretim maliyetine (kadın) işveren ve devletin hiç karışmadığı bir emek kategorisi olarak küresel piyasada yerini büyük ölçüde almıştır (Özkaplan, 2009: 18).

Ev hizmetini satın almanın belli bir maliyetinin olması, bu hizmetten yararlanmak isteyenlerin belli bir ekonomik güce sahip olmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla eşlerin her ikisinin de çalıştığı hanelerde ev işinin dışarıdan birileri tarafından yaptırılması oranı daha yüksektir. Ayrıca kadının bağımsız bir gelirinin olması da ev hizmetini satın almada önemli bir unsurdur (Cohen, 1998: 219-221).

Genel olarak yapılan tanımlara baktığımızda ev hizmetlerinin, hizmetçi, aşçı, çocuk bakıcısı, uşak, kahya, şoför, bekçi, bahçıvan gibi ev hizmetleri çalışanları tarafından yapılan, bir evin hizmeti ile ilgili işler olarak (Eurofound, 2005; Ramirez-Machado, 2003) tanımlandığını görmekteyiz. Günümüz koşullarında kadınların çalışma hayatına girmesi ile birlikte çocuk ve yaşlı bakımını da içerecek şekilde genişleyen ev hizmetleri, her hafta farklı bir evi temizleyen işçilerle, dadı ya da hizmetçi olarak çalışan ve bazen çalıştığı evde yaşayan işçileri kapsayan bir istihdam alanını oluşturmaktadır (Erdem ve Şahin, 2008).

TÜİK, Hane Halkı Gelir Tüketim Anketi (HHGTA) tarafından yapılan tanımlamada ev hizmetleri, evlerde yaptırılan hizmet işleri olarak ifade edilirken, ev hizmetinde çalışanlar; "Bahçıvanlar (özel), bekçi (özel; ev, tarla, mülk vb. benzeyen), evde çalışan aşçılar, evde çalışan dadılar, mürebbiyeler, evde çalışan hizmetçiler, eve gelen özel öğretmen (evde özel ders), evlerde yaptırılan hizmet işleri, gündelikçi, temizlikçi kadınlar, kahyalar, uşaklar, kapıcılar, seyis, şoför (özel)" olarak tanımlanmaktadır.

Farklı boyutlarda yaşanıyor olsa da gerek tüm dünyada gerekse ülkemizde toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyete dayalı işbölümü bağlamında ev işleri ve çocuk, yaşlı ve hasta bakım hizmetleri kadınlar tarafından yapılan ve yapılması beklenen işlerdir. Bu beklenti, ev dışında çalışsın ya da çalışmasın kadınları, evlerine ilişkin bütün görevleri yapmaya zorlamaktadır. Dolayısıyla ev hizmeti kadınların sorumluluğunda görülmekte ve ev hizmetiyle ilgilenen taraf genelde kadınlar olmaktadır (Yıldırım, 2011).

Avrupa Çalışma ve Yaşam Koşulları Geliştirme Vakfı raporuna göre, kadınların yüzde 63'ü ev işlerini, yüzde 64'ü yemek yapımını ve yüzde 41'i çocukların bakımı ve eğitimini kendileri gerçekleştirmektedir (Erdem ve Şahin, 2008). Ancak özellikle son yıllarda ev hizmetinin ifasında yaygın olarak aile üyeleri dışından kişilerin istihdam edilmesi yöntemi kullanılmaktadır. Özellikle kentlerde her iki eşinde çalıştığı hanelerde kadın bir aile yakınından yardım alamayacaksa, ev hizmeti ihtiyacını dışarıdan temin etme yolunu seçmektedir (Alkan, 2006: 26). Evlerine, ev hizmeti işleri için çalışacak birey alan kadınlar, yerli işgücünden yararlanabilecekleri gibi, son yıllarda giderek yaygınlaşan, gelişmekte olan ülkelere ev içi hizmetlerde çalışmak üzere gelen göçmen kadınlardan da yararlanabilmektedirler.

Küreselleşme ile birlikte büyüyen enformel hizmet sektörü içerisinde yer alan ev hizmeti işinde yoksulluk nedeniyle ve daha iyi yaşamak için yoksul kadınların çalıştığı görülmektedir. Kırsal alandan kentlere göç eden, eğitim ve vasıf düzeyi düşük kadınların yanı sıra gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere göç etmek suretiyle ev hizmeti işinde çalışan göçmen kadın sayısı da hızla artış göstermektedir. 1984 yılında Avrupa'da ev içi hizmetlerde çalışanların yüzde 6'sı göçmenlerden oluşurken, 1987 yılında bu rakam yüzde 52'ye yükselmiştir. 2008 yılı Dünya Göç Raporu verilerinde ise örneğin İtalya'da, AB ülkeleri dışından gelen göçmen kadınların, ülkedeki ev hizmetlerinde çalışan kadınların çoğunluğu Filipinli olmak üzere yüzde 50'sinden fazlasını oluşturduğu belirtilmektedir (IOM, 2008). Endonezya, Filipin,

Meksika, Peru ve diğer Latin Amerika ülkelerinden, Amerika, Kanada, Avrupa Birliği ülkeleri gibi gelişmiş ülkelere göç eden ve küreselleşmenin hizmetçileri olarak isimlendirilen göçmen kadınların yüksek gelirli ve ya orta sınıftan ailelerde hizmetçi olarak istihdam edildiği görülmektedir (Chin,1997; Parrenas, 2001).

Ev hizmeti işini hukuki boyutu ile ele alan Güzel ve Okur (2004) ise ev hizmetini, bir kişinin normal yaşamı içerisinde kendisinin yerine getirebileceği ancak çalışma, hastalık, başka işlere daha fazla zaman ayırma, ev işleri ile kendini yıpratmak istememe gibi nedenlerle yap(a)madığı ve genellikle ev dışından kişilere ücret karşılığı yaptırılan işler olarak tanımlamaktadırlar (Güzel ve Okur, 2004: 106).

Birçok ülkenin ulusal yasasında özel ve genel koruyucu düzenlemelerin yer aldığı ev hizmeti ülkemiz yasalarında yer almamakta, ev hizmetinin ne olduğu konusunda yasalarımızda herhangi bir hüküm bulunmaktadır. Ancak ev hizmetinde çalışanların kimler olduğu doktrin, yargı kararları (Okur, 2004: 354) ve Sosyal Sigortalar Kurumu genelgelerinde sayılmaktadır. Ev hizmetlerinde çalışanlar kavramı, hizmetçi, aşçı, şoför, çocuk bakıcısı (Okur, 2004: 355; Tunçomağ ve Centel, 2003: 38) gibi bedeni çalışmaya dayanan çalışmalar yanında, özel hastabakıcı, özel sekreter, özel ders verenler, mürebbiyeler gibi fikri çalışması (Tunçomağ, 1990: 111; Tunçomağ ve Centel, 2003: 38) ile yönetim ve denetimin ağır bastığı kimseleri kapsamaktadır.

Uzun zamandır ev işleri artan bir biçimde, belirli sınıfa mensup insanlar için, piyasada üretilen mal ve hizmetlerin tüketimi ile ikame edilmektedir. Sadece yiyecek, giyecek, ev eşyası değil, çocuk bakımı, temizlik ve diğer ev işleri de piyasadaki temin edilmekte ya da bakım emeğini üstlenecek diğer yoksul, göçmen ya da etnik kimlikteki kadınlar ücretli olarak çalıştırılmaktadır. Ücretli ev hizmeti, yeniden üretim maliyetine (kadın) işverenin ve devletin hiç karışmadığı bir emek kategorisi olarak küresel piyasada yerini büyük ölçüde almıştır (Özkaplan, 2009: 18).

Ev hizmetini satın almanın belli bir maliyetinin olması, bu hizmetten yararlanmak isteyenlerin belli bir ekonomik güce sahip olmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla eşlerin her ikisinin de çalıştığı hanelerde ev işinin dışarıdan birileri tarafından yaptırılması oranı daha yüksektir. Ayrıca kadının bağımsız bir gelirinin olması da ev hizmetini satın almada önemli bir unsurdur (Cohen, 1998: 219-221).

Ev Hizmeti Çalışanlarının Çalışma Koşulları ve Yasal Düzenlemeler

Ülkemizde de geleneksel yapıya, cinsiyete dayalı işbölümüne uygun olarak, ev işi ve çocuk bakımından çalışıyor olsalar dahi kadınlar sorumludur. Yapılan araştırmalar da (Bener ve Erel, 1992; Karaküçük, 1994) ev işinin kadınlar tarafından yapıldığını ispatlamaktadır. Berner ve Erel (1992: 35), 500 kadınla yaptığı araştırmada, kadınların ev işlerine haftada yüzde 44.9 saat ayırdıklarını bulmuştur. Türkiye’de 15 ve daha yukarı yaşta fertlerin 24 saatlik etkinlikleri incelendiğinde, çalışan erkeklerin hane halkı ve ev bakımına ayırdığı süre sadece 43 dakika iken çalışan kadınlarda bu süre 4 saat 3 dakika olduğu saptanmıştır. Buna karşın çalışmayan erkeklerin hane halkı ve ev bakımına ayırdığı süre sadece 1 saat 12 dakika iken, kadınlarda bu süre 5 saat 43 dakikadır. Tüm ülkelerde de kadınların hane bakımı için harcadığı vaktin erkeklerden

fazla olduğu saptanmıştır (TÜİK, 2007: 2). Bu durum özellikle çalışmakta olan kadınların temel sorunlarından birini oluşturmaktadır.

Ülkemizde son yıllarda, dünyadaki genel eğilime paralel olarak, ev hizmetinde göçmen kadın çalıştırılması da yaygınlık kazanmıştır. Göçmen kadınlar ile gündelikçi kent göçmeni kadınların durumu her ne kadar birbirlerine rakip görünüyorsa da aslında aralarında yoğun bir rekabetin yaşandığı söylenemez. Çünkü aralarındaki yaşam ve çalışma konseptlerinin farklı olduğu görülmektedir (Erdem ve Şahin, 2010: 295).

Kadının kentlerde çalışma hayatına katılması, ataerkil aile düzeninden çekirdek aile düzenine geçiş, geleneksel aile düzeni içerisinde kadına atfedilen yaşlı, çocuk bakımı, ev temizliği, çamaşır, bulaşık, ütü gibi ev hizmetlerinin dışarıdan sağlanması talebini arttırmıştır. Ev hizmetleri talebi genellikle enformel sektördeki niteliksiz işgücünden sağlanmaktadır. Ev hizmetlerinde genellikle cinsiyete dayalı geleneksel iş bölümü çerçevesinde ev işlerini üstlenen ve söz konusu durumu içselleştiren kadınlar çalışmaktadır. Köyden kente göç etmiş ya da kaçak yabancılardan oluşan ev hizmetleri çalışanları çalışma hayatının en kırılgan ve güvencesiz kesimlerinden birini oluşturmaktadır. Çoğu zaman iş ve sosyal güvenlik yasalarının koruması dışında bırakılan, yasa kapsamına kısıtlı dahi alındıklarında ise kaçak çalıştırılan ev hizmetlileri geleceklerini düşünmeden günü birlik yaşamaktadırlar (Karadeniz, 2008: 177). Genel olarak evin yönetimi, bahçe işleri, evin temizliği gibi eve özgü işlerde çalışan ev hizmetlileri çalışanları kaçak iş ilişkilerinin yaygınlığı sebebiyle resmi istatistiklerde görünmemekte ve hane halkı işgücü araştırmalarında göz ardı edilmektedirler. Bu durum, dünya genelinde ev hizmetinde çalışanların tahminini yapmayı güçleştirmekte ve çalışan bir kesim olarak algılanmalarını engellemektedir. Yapılan birçok araştırma, yasal korumadan yoksun ve savunmasız bırakılan ev hizmetleri çalışanlarının kötü çalışma koşullarına maruz kaldıklarını, dışlandıklarını ve örgütlenmede ciddi sıkıntılar yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Karaca ve Kocabaş, 2009: 161).

Ev Hizmeti Çalışanlarının Çalışma Koşullarından Kaynaklanan Sorunlar

Ev hizmetlerinde çalışanlar, görünürde bağımsız, kararlarını kendileri verebilecek nitelikte bir iş yürütüyor gibi görünse de gerçekte çoğunlukla gelir getirecek bir işe sahip olma ihtiyacının da eklenmesi ile olumsuz çalışma koşulları altında çalışmaya mecbur kalmaktadırlar. Her şeyden önce dünyada da ülkemizde de ev hizmetlerinde çalışanlar sayıca önemli bir kesimi oluşturmalarına rağmen, resmi istatistiklerde görünmemekte ve çalışan olarak algılanmamaktadırlar. Böylelikle çalışma yaşamında karşılaştıkları ilk olumsuzluk “yok sayılmaları, görünür olmamaları”dır demek mümkündür.

Tam süreli ya da kısmi süreli olarak çalışan, ev hizmetinde çalışanların (Eurofound, 2005: 4), çalışma süreleri uzunken dinlenme süreleri kısadır. Genel olarak ev hizmetlisine işi için ne kadar zaman harcadığına bakılmaksızın tek fiyat ödenmektedir. Dolayısıyla evde çalışan kadının, hızını yavaşlatmak, çalışma saatlerini arttırmak ve böylece ücretini yükseltmek gibi bir gayreti yoktur. Çalışma saati

açısından kısmen de özerkliğe sahiptir çünkü işini ne zaman bitirirse o zaman gidebilecektir (Özyeğin, 2005: 137-138). Ancak çoğunlukla çalışılan sürenin oldukça uzun olduğu bilinmektedir. Evde ikamet etmek suretiyle çalışanların haftalık çalışma saatlerine ilişkin bazı ülkelerde düzenlemeler söz konusudur. Bazı ülkelerde özel yasalarda ve iş yasalarında çalışma saatlerine yönelik, dinlenme süresi, ikamet yeri, yaşa göre düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin, Fransa'da haftalık azami çalışma süresi 40 saat, Portekiz'de 44 saat ve İspanya'da 40 saat olarak belirlenmiştir. Malta, Tanzanya, Vietnam'da çalışma saatleri günlük ve haftalık çalışma saatleri olarak düzenlenmiştir. Meksika, Peru ve Venezuela'da ise dinlenme süreleriyle ilgili düzenlemeler mevcuttur. Meksika'da günlük dinlenme süresi 8 ile 12 saat arasında belirlenmişken, Peru'da 8 saat, Venezuela'da ise 10 saat olarak belirlenmiştir. Kısmi süreli çalışanların haftalık çalışma süresi ise, haftada 4-5 yarım gün ve 35 saatin altında çalışmak üzere düzenlenmiştir. Ulusal yasalarca farklı şekillerde ayrıntılı olarak düzenlenen çalışma saatleri ile istenmeyen durumların, ihlallerin önlenmesi amaçlanmaktadır (Ramirez ve Machado, 2003: 19-22). Ancak ülkemizde çalışma saatlerine ilişkin bir düzenleme söz konusu değildir.

Ev hizmetinde çalışanların ücreti, işin düşük statülü görülmesine bağlı olarak düşüktür. Türkiye'de ev hizmetinde belli bir ücret sistemi yoktur ancak genelde ücretler aynı düzeydedir. Dünya genelinde ve ülkemizde ev hizmetleri çalışanlarının ücretleri, çoğunlukla asgari ücretin altında seyretmektedir (Özyeğin, 2005: 138; Ramirez ve Machado, 2003). Kanada, Fransa, Malta, Filipinler ve Tanzanya'da ev işlerinde çalışanlara yasalarla asgari bir ücret belirlenirken, Arjantin, Bolivya, Kosta Rika ve Meksika da ücret sabit bir asgari gelir değil, yetkililerce belirlenen bir ücrettir. Kolombiya ve İspanya'da ise ulusal asgari ücret, ev işlerinde çalışanlar için de geçerlidir. Şili ve Türkiye'de ise, ev işleri için sabit bir asgari ücret bulunmamakta, tarafların anlaşmasına dayalı bir ücret sistemi yürütülmektedir (Ramirez ve Machado, 2003: 52-53).

Genellikle tek bir ev hizmetlisi tarafından yerine getirilen ev hizmeti işi, çalışan kadınların iş yüklerinin ağır olmasına sebep olmaktadır. Evin genel temizliği, yemek yapılması, çamaşırların yıkanması bazen çocuk bakımı da eklenince ev hizmeti çalışanın iş yükü ağır olmaktadır. Yanı sıra bu işlerin önemli bir kısmının yürüyerek ve ayakta yapılması da işi yorucu ve ağır kılmaktadır (Akt. Karaca ve Kocabaş, 2009: 169). Diğer yandan cam silmek, kullanılan deterjandan zehirlenmek gibi yapılan bazı işlerin taşıdığı riskler ev hizmetinde çalışanların iş kazası ve meslek hastalıkları gibi sorunlarla da sıklıkla karşılaşmalarına neden olmaktadır.

Sosyal yardım, sosyal güvence ve iş güvencesi açısından bakıldığında, dünya genelinde ev hizmetinde çalışanlara sosyal yardım yapılmamakta veya çok sınırlı, yetersiz düzeyde yapılmaktadır. Sosyal korumadan da yoksun olan ev hizmeti çalışanlarının işverenleri de çalıştırdıkları kadınların sigortalılık durumlarına, sağlık ve emeklilik programlarına katkıda bulunmamaktadırlar. Genellikle yapılmayan ancak varsa da bağlayıcı niteliği olmayan, çoğunlukla sözlü şekilde yapılan iş sözleşmeleri ise iş güvencesizliğine sebep olmaktadır. İşten çıkarılma ya da ayrılma durumunda da herhangi bir zorunlu ödeme, kıdem tazminatı da bulunmamaktadır. Özellikle hastalık,

kaza ve gebelik gibi durumlarda var olan işlerini kaybetmeleri oldukça kolaydır (Ramirez ve Machado, 2003: 2). Bilindiği gibi ev hizmetlileri, bir kaç istisna dışında, pek çok ülkede ve ülkemizde de yasal olarak işçi sayılmamaktadır. Ev hizmeti çalışanları ve onları çalıştıran işverenleri, var olan iş ve sosyal güvenlik yasalarının kapsanmayan enformel sektörün içinde gelişen iş ilişkisi yürütmektedirler. Dolayısıyla ev hizmetinde çalışanlar emeklerini enformel yollarla satmış olurlar ve koşullar, ücretler sözlü ve yasal yaptırım olmayan anlaşmalara göre şekillendirilir. Bu durumda yasal düzenlemelere uygun asgari ücret, iş sürekliliği, çalışma saatleri, hastalık izni, tatiller ya da sosyal sigorta bulunmamaktadır (Özyeğin, 2005: 143). Ev hizmetlileri ile işverenleri arasında da sorunlara neden olan işin tanımı, süresi, ücreti gibi konuların sorun niteliği kazanmasının başlıca nedeni; bu konuların genellikle işveren tarafından tek taraflı olarak, kendi lehine hareket etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu noktada ev hizmetlerine yönelik yasal bir zemine dayalı çalışma şartlarının belirlenmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Birçok ülkede yapılan araştırmalar, ev hizmeti çalışanlarının özellikle yatılı olarak kalanların özel yaşamlarının bir mahremiyeti kalmadığı konusunda şikâyetçi olduklarını göstermektedir (Karaca ve Kocabaş, 2009: 169). Diğer yandan ev hizmetlileri, iş koşullarının resmi biçimde belirlenmediği ve düzenlenmediği özel evlerde çalışırlar. İş yerleri kendileri gibi başka çalışanlardan uzaktır ve kişisel iş denetimi yollarına kısmen de olsa olanak taşımaktadır (Özyeğin, 2005: 150).

Sosyal dışlanmışlık ve örgütlenememe de ev hizmetlerinde çalışanlar için önemli bir sorundur. Sahip oldukları ve olamadıkları konumları itibariyle ekonomik kaynaklara ve kamusal hizmetlere erişimde yetersizliklerle karşılaşmakla birlikte, haklarını toplu olarak savunmaları, örgütlenebilmeleri de engellerle karşılaşmaktadır. İşin ve işyerinin niteliğinden kaynaklanan savunmasızlık yaşayan ev hizmeti çalışanlarından özellikle göçmenler, örneğin dil problemi nedeniyle ciddi sıkıntılar yaşamaktadırlar. Dünya genelinde, ev hizmetinde çalışanlara toplu pazarlık ve örgütlenme hakkını tam bir özgürlük içinde sunan ülke bulunmamaktadır (Karaca ve Kocabaş, 2009; Ramirez ve Machado, 2003). Ayrıca ev hizmeti işinde, ev hizmetinde çalışan ve işvereni olacak kişi arada bir aracı kurum olmadan veya örgütlenme olmadan bir araya gelmektedirler. Genellikle bu ilişki türü enformel ağlar üzerinden sağlanmaktadır (Kalaycıoğlu ve Rittersberger Tılıç, 2001: 136).

Özellikle çalıştıkları evlerde yaşayan ev hizmeti çalışanlarının barınma ve beslenmede yetersizlik yaşaması da söz konusudur. Ayrıca ev hizmetleri işi beceri ve nitelik gerektirmediği için düşük statülü bir iştir ve bu işte mesleki ilerleme fırsatı, kariyer yapma söz konusu değildir. Olumsuz koşullar içinde psikolojik ve fiziksel taciz ve şiddeti de saymak mümkündür. Ev hizmeti çalışanları, aşağılama ve dışlama gibi tacizlere de maruz kalabilmektedirler (Ramirez ve Machado, 2003: 2).

Ev Hizmeti Çalışanlarına İlişkin Yasal Düzenlemelerden Kaynaklanan Sorunlar

20. yüzyılda yapılan yasal düzenlemelere kadar, ev hizmetlerinin aileye ait alan olan ev içinde, baskın erkek otoritesinin egemenliğinde sadece aile hukuku ile

düzenlendiği görülmektedir. Ev işinin, kadının doğal yapısından kaynaklanan kadın işi olarak sayılmasının yanısıra aileye ait alan olan ev içinde yürütülmesi, ev hizmetinde çalışanların çalışan olarak algılanmamasına neden olmuş ve bundan dolayı da ev hizmetleri çalışanları uzunca bir dönem başta iş hukuku olmak üzere yasalar kapsamına alınmamışlardır (Ramirez ve Machado, 2003: 3) Ev hizmeti işinin gündelik hayatın bir parçası olarak görülmesi, bir başkası ücretle dahi yapsa ev hizmetinin “iş” olarak kabul edilmesi önünde engel oluşturmaktadır. Diğer yandan ülkemizde ve Avrupa Birliği ülkelerinde ev hizmetlerinde çalıştırılanların kayıtlı çalıştırılmasının zorunlu olmadığı yönünde bir anlayış bulunmaktadır (Mateman ve Renooy, 2001: 77).

Bazı ülkelerde 20. yüzyılda yapılan yasal düzenlemelerle ev hizmetleri çalışanları, hem özel yasalarla hem de iş yasalarıyla aşamalı olarak iş hukuku kapsamına alındığı görülmektedir (Ramirez ve Machado, 2003: 3). Ancak, yapılan düzenlemelere rağmen, hala birçok ülkede ev hizmetlerinin aile hukuku kapsamında olduğu ve iş hukuku kapsamına alınmadığı görülmektedir. Zira iş yasaları yaygın olarak, ev hizmetleri çalışanlarını diğer işçi kategorilerinin sahip olduğu birçok haktan mahrum bırakarak, onlara düşük düzeyde koruma sağlamakta ya da onları tamamen kapsamı dışında tutmaktadır (Karaca ve Kocabaş, 2009: 166). Dolayısıyla ev hizmetlerinde çalışanların sorunlarını iş ve sosyal güvenlik hukuku karşısındaki durumları itibarıyla incelemek somut politikalar üretebilmek için daha faydalı olacaktır.

Türkiye’de ise 4857 sayılı İş Kanunu, 6098 sayılı Borçlar Kanunu, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu kapsamındaki düzenlemeler ev hizmetinde çalışanların çalışma ilişkilerini ve sosyal haklarını kapsamaktadır. Ancak bu kanunların karmaşıklığı, etkisizliği ve taraflarınca bilinmemesi, uygulamada pek çok sorunun yaşanmasına neden olmaktadır.

Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışanlara Yönelik Yasal Düzenlemeler

Gerek İş Kanunu’nda gerekse Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nda kapsam dışı bırakılan ev hizmetinin tanımı konusunda yasalarımızda bir hüküm bulunmamasıyla birlikte doktrin ve yargı kararlarında ev hizmetinde çalışanların kimler olduğu belirtilmektedir (Okur, 2004: 354). Buna göre İş Hukuku doktrininde ev hizmeti, hizmetçilik, temizlikçilik, aşçılık, çocuk bakımı, bahçıvanlık gibi evin gündelik işleyişine yönelik çalışmalar olarak (Okur, 1993: 549) ifade bulurken, sosyal güvenlik hukuku literatüründe ev hizmetleri, hizmetçilik, aşçılık, şoförlük, bahçıvanlık gibi evin günlük işlerine yönelik, aile bireyleri dışında kalanlarca yürütülen işlerdir (Okur, 2004: 355).

Öğretide evde gündelik yaşamın gerektirdiği; temizlik, yemek, çamaşır, ütü, çocuk bakımı, mürebbiyelik gibi işler olarak kabul edilen ev hizmetleri (Süzek, 2005: 180), ülkemizde İş Kanunu’nun koruması kapsamı dışındadır (4857 sy. İş K.m.4/1.e). 4857 Sayılı İş Kanunu kapsamı dışında bırakılan ev hizmetinde çalışanlar, “işçi” statüsünde çalışanların yararlandıkları haklardan yararlanamamaktadırlar. Bu kapsamda ev hizmetinde çalışanların, haftalık çalışma süresi sınırı (45 saat), yıllık izin,

fazla mesai ücreti, kıdem tazminatı, işten çıkarmada ihbar süresi, haksız fesihle işe iade davası açma gibi hakları bulunmamakta, bu durum ev hizmetinde çalışanların korumasız kalmasına neden olmaktadır.

İş mevzuatı incelendiğinde 1475 sayılı eski İş Kanununda da, ev hizmetlerinin uygulama alanı dışında bırakıldığı görülmektedir. Ancak ev hizmetleri İş Kanunu kapsamı dışında bırakıldığı halde, Kanunun ilgili hükmünün uygulanması bakımından ev hizmetleri kavramının neyi ifade ettiği belirtilmemiş, bu durum öğreti ve yargı kararlarına bırakılmıştır (Karaca ve Kocabaş, 2009: 172). Ancak İş Kanunu hükümleri kapsamı dışında kalan ev hizmetlerinde çalışanların haklarının Borçlar Yasası kapsamında korunması, bu kişilerin Borçlar Kanunu hükümlerine tabii oldukları şeklinde ifade edilmektedir (Akyiğit, 2005: 8).

6098 Sayılı Borçlar Kanununun iş sözleşmesine ilişkin hükümleri ve genel hükümleri ev hizmetinde çalışanlara uygulanmaktadır. Zira İş Kanununun kapsamı dışında kalan işlere ve niteliği itibarıyla otuz işgününden az süren süreksiz işlere Borçlar Kanunu'nun iş sözleşmesine ilişkin hükümleri ve genel hükümler uygulanmaktadır. 1926 tarihli 818 sayılı eski Borçlar Kanununun hizmet akdine ilişkin hükümleri ve 2011 tarihli 6098 sayılı yeni Borçlar Kanununun "Genel Hizmet Sözleşmesi"ne ilişkin hükümleri ev işçileri açısından da geçerlidir. Belirtmek gerekir ki, 6098 Sayılı Borçlar Kanunu ev hizmetlerinin de dahil olduğu genel hizmet sözleşmelerine ilişkin olarak cinsel taciz, iş sağlığı ve güvenliği koşulları, fazla çalışma, kısmi çalışma gibi geniş bir şekilde çalışma koşullarına ilişkin hükümler içermektedir. Ancak pratikte ev hizmetinde çalışanların Borçlar Kanununda tanınan haklardan yararlanamadıkları görülmektedir (Erdoğan ve Toksöz, 2012).

Ev hizmetinde çalışanların haklarının Borçlar Kanunu kapsamında korunması gerektiği ifade edilirken (Aktay ve diğ. 2006: 77; Akyiğit, 2005: 8) öğretilerdeki ev hizmeti tanımına göre, bir işin ev hizmeti sayılabilmesi için yapılan işin evde gündelik yaşamın gerektirdiği faaliyetler kapsamında ev yaşamının gündelik, olağan gereksinimlerini karşılayan işler olması gerekmektedir (Mollamahmutoğlu, 2004: 179). Örneğin Yargıtay bir kararında evde hastabakıcılık işi yaparak çalışan hemşirenin yaptığı işi ev hizmeti saymayarak¹ İş Kanunu kapsamında işçi saymaktadır (Aktay vd., 2006: 77).

Bir işin ev hizmeti sayılabilmesi için doğrudan evin kendisine ve yaşam koşullarına yönelik olması gerektiği ileri sürülürken, bazı durumlarda çalışmanın ev hizmeti olup olmadığını saptamak zorluk yaratabilmektedir. Şayet, ev hizmetini yapan kişi, ev hizmetiyle birlikte aynı işverenin ev hizmetinden sayılmayacak başka işlerini de yapıyorsa veya ev hizmetinde çalışan kişi ev işi dışında başka işverenlere de hizmet veriyorsa, bu durumda bu çalışmalardan her birinin ayrı ayrı İş Kanunu'na tabi olup olmadıklarına bakıp, baskın olan çalışmaya göre karar verilmesi önerilmektedir (Okur, 2004: 355; Akyiğit, 2008: 285).

Ev hizmetinde çalışanların sosyal güvenlik açısından korunma durumlarına baktığımızda, bir takım yeni düzenlemeler bulunmakla birlikte, uygulamada yapıcı bir

¹ Yarg., 9. H.D. T. 25.02.1997, E. 1996/19707 K.1997/3321

tablo görememekteyiz. Ülkemizde ev hizmetinde çalışanlar 11.08.1977 Tarih ve 2100 sayılı yasa ile sosyal sigorta kapsamına alınmamışlardır (Karadeniz, 2008: 186). Ancak gerek 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda gerekse 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda ev hizmetlerinde ücretli ve sürekli olarak çalışanlar kapsam içine alınmışken, ev hizmetlerinde örneğin gündelik temizlik işi yapanlar kapsam dışı bırakılmışlardır (SGSS Yasası m.6/c)². Buna göre 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa göre bir yıl içinde ücretli ve sürekli olarak, 30 günden fazla çalışan herkes sigorta kapsamına alındığı için tam zamanlı çalışan ev hizmeti çalışanlarının sigortalı olma hakkı bulunmaktadır.

Ev hizmetlerinde çalışanların sigortalılığı biri ücret karşılığında çalışma ve diğeri sürekli çalışma olarak iki temel koşula bağlanmıştır. Bu durum ev hizmetlerinde gündelik ya da yevmiyeli olarak çalışan, sosyal korumaya en fazla ihtiyacı olan kesimi oluşturan kadınların zorunlu sigorta kapsamı dışında kalmasına neden olmaktadır (Güzel ve Okur, 2004: 106).

Diğer yandan sosyal güvenlik mevzuatında, ev hizmetinde çalışanlar açısından geçmişe göre olumlu gelişmelerin de varlığından bahsetmek mümkündür. Buna göre, örneğin 5510 sayılı kanun sürekli çalışma kavramını doğru yorumlayarak, sürekli çalışmanın otuz günden az olabileceğini kabul etmiştir. Dolayısıyla Kanunla ev hizmetlerinde ay içerisinde otuz günden az çalışan sigortalılar için eksik günlerine ait genel sağlık sigortası primlerinin otuz güne tamamlanması zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca 5510 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği 1 Ekim 2008 tarihi itibarıyla ev hizmetlisi çalıştıranların, çalıştırdıkları kişileri sigortalı yapması gerekmektedir (Erdoğan ve Toksöz, 2012: 26-27).

Bununla beraber ev hizmetlilerinin neredeyse tamamına yakını sosyal sigorta güvencesinin dışında "sigortasız" olarak çalıştırılmaktadır. Örneğin Aralık 2010 itibarıyla SGK'ya ev işlerinde çalışan olarak bildirilen sayısı sadece 3204'dür. Karadeniz (2003) tarafından yapılan bir çalışmada ev hizmetlerinde çalışanların yüzde 51,8'inin haftalık 45 saatin altında çalıştığını ve asgari ücretin altında gelir elde ettiğini belirtmiştir. Ayrıca ev hizmetlerinde gündelik çalışan kadınlar temizlik gibi ağır ve tehlikeli işlerde çalışmakta, iş kazası ve meslek hastalığı riskleri ile karşı karşıya kalmakta ve en az diğer çalışan grupları kadar sosyal güvenceye ihtiyaç duymaktadırlar (Karadeniz, 2011: 111).

20 Haziran 2012 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun Kapsam ve İstisnalar başlığı altında ev hizmetlerinin Kanunun uygulama alanına girmediği belirtilmektedir. Dolayısıyla ev hizmetleri, 6331 sayılı kanun kapsamındaki iş sağlığı ve güvenliği düzenlemelerinin dışında tutulmuşlardır. Oysaki yasanın kapsamını belirleyen 2. Madde " Bu kanun; kamu ve özel sektöre ait bütün işlere ve işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekillerine, çırak ve

² 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası m.6-c'ye göre; "Ev hizmetlerinde süresiz olarak çalışanlar ile ev hizmetlerinde hizmet akdi ile sürekli çalışmasına rağmen, haftalık çalışma sürelerinin 4857 sayılı İş Yasası'nda belirtilen sürelerden az olması nedeniyle, aylık kazançları prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olanlar" yasa kapsamı dışında tutulmuşlardır.

stajyerler de dahil olmak üzere tüm çalışanlarına faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır” demektedir. Kanun, maddede belirtildiği gibi İş Kanunu kapsamına girmeyen işyerlerinde çalışanları da iş sağlığı ve güvenliği korumasına almıştır (Karadeniz, 2012: 56). Buradaki temel yaklaşımı ise evin bir işyeri sayılmaması oluşturmaktadır. Böylelikle ev hizmetinde çalışanların evin içinde yaşadıkları kazalar, hastalıklar, ölümler, iş kazası ve meslek hastalığı olarak görülmemektedir.

Ev hizmetinde çalışanların temel sorun alanlarından biri de örgütlenme sahasında yaşanmaktadır. Ev hizmetinde çalışanların sendikal hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığı görülmektedir. Oysaki Türkiye’de gerek Anayasal ve gerekse yasal olarak ev hizmetinde çalışanların sendikal örgütlenme ve sendikal faaliyette bulunma hakları bulunmaktadır. Buna rağmen yargı süreci halen devam ediyor olmakla birlikte, 2011 yılında tüzel kişilik kazanan Ev İşçileri Dayanışma Sendikası hakkında, ev hizmetinde çalışanlar işçi olarak tanınmadıkları ve ev hizmetinde çalışanlar bir iş kolunda olmadıkları gerekçesiyle kapatılma kararı alınmıştır.

Diğer yandan ev hizmetlerinde son yıllarda giderek sayıları artan göçmen istihdamına yönelik yasal düzenlemelerde sıkıntılar yaşanmaktadır. Türkiye’de ilk kez yabancıların çalışmasının yasal çerçevesini 2003 yılında yasalaşan 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun belirlemiştir. Kanun, yerli işgücünün temin edilemediği vasıflı işlerde yabancı işgücü istihdamını düzenlemek üzere çıkartılmıştır. Diğer yandan Kanunun, ev hizmetinde çalışacak olanlara izinli çalışma imkanı da verdiği görülmektedir. Ancak gerek ev hizmetlerinin enformel niteliğinden dolayı gerekse kanunun getirdiği uzun ve karışık bürokratik koşullardan dolayı ev hizmetinde çalışan yabancıların büyük bölümünün yasadan yararlanamadığı görülmektedir.³(Erdoğan ve Toksöz, 2012: 33; Evid ve Sen, 2012).

Belirtilen kanunlar ve bu kanunların getirdiği eksiklikler, yetersizlikler yanında ev hizmetlerinde mesleki yeterlilik, ev ve bakım hizmetlerinde aracılık hizmetleri gibi alanlarda düzenleme bekleyen temel sorun alanlarını oluşturmaktadır.

Değerlendirme

Türkiye’de enformel sektörde çalışan kadınların büyük bir kısmının kırdan kente göç etmiş, işgücü niteliği açısından vasıfsız ve eğitim seviyesi düşük oldukları görülmektedir. Bu kadınların, yoksullukla mücadelede belirledikleri bir alan olarak ev hizmetinde çalışma tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaygınlık kazanmıştır. Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan sosyo-ekonomik değişikliklerle, çalışma hayatına formel sektörde katılan kadınların ev içi sorumlulukların yerine getirilmesi için bu hizmetleri “satın almaya” yöneldikleri gözlemlenmektedir. Kadınların işgücüne katılım oranının artmasının yanı sıra refah devletinin çökmesiyle devletin sağlık ve bakım hizmetlerinden çekilmesi, nüfusun yaşlanması, geleneksel aile yapısındaki

---

³ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2012 verilerine göre 2011 yılında çalışma izni sahibi olarak çalışan 16.890 kişi içinde sadece 27 kişi yatılı bakım faaliyetlerinde çalışmaktadır.

değişim gibi faktörler günümüzde ücretli emeğe / ücretli ev hizmetine yönelik talebi açıklamada önemli paya sahiptir.

Ülkemizde düşük ücretle, çoğunlukla sosyal güvenlikten yoksun şekilde çalışan ev hizmetlilerini korumaya yönelik yasal çerçevenin yetersizliği bu kişilerin çalışma koşullarını ağırlaştırırken, yoksulluklarının artmasına da neden olmaktadır. Zira yapılan pek çok araştırma, maddi sorunlar nedeniyle ev hizmetinde çalışan kadınların yasal yoksunluklarının yanı sıra çalışma koşullarının ağır olduğu, ücretlerinin düşük olduğu, dolayısıyla tüm bu yaşadıkları çerçevesinde ücret karşılığı çalışmanın yaşamlarında önemli bir dönüşümü getirmediğini ifade eden sonuçlar ortaya koymaktadır.

Yapılan araştırmaları da göz önünde tutarak ev hizmetlerinde çalışanların durumlarına baktığımızda, ücretlerinin düşüklüğünün başlıca sorun olduğu görülmektedir. Yapılan işin statüsünün düşük görülmesi, ev hizmetinde çalışanların ücretlerinin de düşük tutulmasına ve çoğunlukla da ücretlerin asgari ücret altında olmasına sebep olmaktadır. Sosyal koruma yoksunluğu içinde olan bu kadınlar çoğunlukla iş kazaları gibi risklere ve bunların sonuçlarına da tek başlarına katlanmak zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca yaptıkları işten dolayı uğradıkları riskler ve hastalıklar sebebiyle işe gidemedikleri günlerde de para kazanamayıp, maddi kayıp yaşayan ev hizmetinde çalışan kadınlar, herhangi bir iş sözleşmesi karşılığında çalışmadıklarından işlerine kolaylıkla son verilebilmesi riskiyle de karşılaşmakta, dolayısıyla iş güvencesinden de yoksun olarak çalışmaktadırlar.

Uzun saatler çalışan ve günün büyük bölümünü ayakta/yürüyerek geçiren ev hizmetinde çalışan kadınlar için çalışma saatleri ve dinlenme süreleriyle birlikte, evin tüm işinden çoğunlukla tek başlarına sorumlu olmalarından dolayı iş yüklerinin ağırlığı da ciddi sorunlara neden olmaktadır. Ev hizmetlileri ile işverenleri arasında da sorunlara neden olan işin tanımı, süresi, ücreti gibi konuların sorun niteliği kazanmasının başlıca nedeni; bu konuların genellikle işveren tarafından tek taraflı olarak, kendi lehine hareket etmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca mesleki ilerleme fırsatına da sahip olmayan ev hizmetinde çalışanların psikolojik ve fiziksel tacize maruz kaldığı da görülmektedir.

Sosyal güvenlik şemsiyesi dışında kalarak sosyal koruma yoksunluğu yaşayan, her türlü riske karşı korunmasız kalan ev hizmetinde çalışanlara örgütlenme hakkının da tanınmadığı görülmektedir. Ekonomik kaynaklara ve kamusal hizmetlere erişimde de eşitsizlik yaşayan ev hizmeti çalışanları, böylece sosyal dışlanmayla da karşı karşıyadırlar.

Dolayısıyla öncelikle ev hizmeti alanının gerek yerli gerekse yabancı çalışanlar açısından yasal düzenlemelere ihtiyacı olduğu açıktır. Bu paralelde ev hizmetlerinde çalışanların işçi, ev hizmetinin iş olarak tanınması suretiyle görünürlük, meşruiyet kazanması elzemdir. Bu açıdan ev hizmetinde çalışanların İş Kanununu kapsamına alınması ya da Güney Afrika'da olduğu gibi ev işçilerine yönelik yasa çıkarılması gerekmektedir.

Giderek yaygınlaşan ve bir sektör haline gelen ev hizmetinde çalışmanın kayıt altına alınması ve bu alanda çalışanların sigortalanması sağlanmalıdır. Bu kapsamda da ev hizmetlerine ve ev hizmetlerinde çalışanların haklarına ilişkin yasal düzenlemeler getirmiş ülke örnekleri değerlendirilmelidir. Yaygın bir şekilde iş kazası ve meslek hastalıklarına maruz kalan ev hizmetinde çalışanlar aynı zamanda cinsel taciz, mobbing gibi psikolojik şiddetle de karşılaşmaktadırlar. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasasının ev hizmetleri alanını kapsamaması, riskleri yüksek bir meslek grubu olan ev hizmeti çalışanları için oldukça önem arz etmektedir. Bu noktada ev hizmetinde çalışanların tüm sigorta kollarından yararlanabileceği bir yasal zeminin, sistemin oluşturulması ve işlerlik kazandırılması da gerekmektedir.

İş tanımındaki belirsizliğin giderilmesi, ücret, çalışma süreleri, fazla mesai, yıllık izin, kıdem tazminatı gibi birçok hakkın düzenlenmesi gibi hakların kazanılması amacıyla ev hizmeti çalışanlarına yönelik bireysel iş sözleşmesinin hazırlanması ve işverenlerin denetiminin sağlanması da önemlidir. Örgütlenme önündeki engellerin kaldırılması, bu kapsamda başta konfederasyonlar olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının ev hizmeti alanına yönelik çalışmalar yürütmesi ve destek, katkı sağlaması fayda sağlayacaktır.

Türkiye'nin, 2011 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından hazırlanan 189 Sayılı Ev İşçileri Sözleşmesi'ni kabul etmesi ve iç hukukta sözleşmeye uygun düzenlemelerin yapılması önemli kazanımlardan birini oluşturacaktır. Zira sözleşme ve tavsiye kararları, ev işi, ev işçisi tanımından başlamak suretiyle ev hizmetinde güvenceli ve insan onuruna yakışır şekilde çalışmaya ilişkin esasları kapsamaktadır. Belirtilen düzenlemelerin yanında ev hizmetlerinde mesleki yeterlilik, ev ve bakım hizmetlerinde aracılık hizmetleri gibi alanlarda da düzenlemelerin yapılması ev hizmetinde çalışma için önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Aktay, N., Arıcı K., Kaplan Senyen T. (2006), *İş Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Akyiğit, E. (2008), *İçtihatlı ve Açıklamalı 4857 Sayılı İş Kanunu Şerhi*, C.1, B.3 Ankara.
- Akyiğit, E. (2005), *İş Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, 4. Basım, Ankara
- Alkan, A. (2006), *Belediye Kadınlara da Hizmet Eder: Kadın Dostu Belediye Hizmetleri: Neden, Nasıl?*, KA-DER, Yarın için Bugünden Kampanyası Eğitim Dizisi 3, 2.Baskı, Mayıs, Ankara.
- Bener, Ö. ve Erel, S. (1992), Kadınların Zaman ve Para Kullanımı, *Ev Ekonomisi Dergisi*, Sayı: 5, Ocak
- Chin, Christine B.N. (1997), Walls of Silence and Late Twentieth Century Representations of The Foreign Female Domestic Worker: The Case of Filipina and Indonesian Female Servants in Malaysia, *International Migration Review*, Vol.31, No.2 Summer ss. 353-385.

- Cohen, Philip N. (1998), Replacing Housework in The Service Economy, Gender, Class and Race Ethnicity in Service Spending, *Gender and Society*, Vol:12, Issue: 2, April.
- ÇSGB (2012), *Çalışma İstatistikleri*, ÇSGB, Ankara.
- Erdem, Z., Şahin, L. (2010), Ülkemizde Ev Hizmetlerinde İstihdam Edilen Yabancı Uyraklı İşgücünün Çalışma Koşulları, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, ss.281-325
- <http://www.iudergi.com/tr/index.php/sosyalsiyaset/article/viewFile/45/44>
- Erdem, Z., Şahin, L. (2008), Ev Hizmetlerinde Yabancı İşgücü İstihdamı, *Kamu-İş*, C:10, Sayı 2 ss.43-78
- Erdođdu, S. , Toksöz, G. (2012), Türkiye’de Ev İşçileri Taslak Raporu, Aralık, Ankara.
- Eurofund (2005), European Foundation for The Improvement of Living and Working Conditions, Employment in Household Services, <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2001/02/en/1/ef0102en.pdf>.
- EVID-SEN (2012), ILO İnsana Yakışır İş Konferansı Bilgi Notu, Aralık, Ankara.
- Güzel, Ali ve Okur, Ali Rıza (2004), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Yenilenmiş 10. Bası, Beta Yayınları, Ekim, İstanbul.
- IOM (2008), World Migration Report 2008, <http://www.iom.int/jahia/Jahia/cache/offonce/pid/1674?entryId=20275>.
- Kalaycıoğlu, S. ve Rittersberger – Tılıç, Helga (2001), *Evlrimizdeki Gündelikçi Kadınlar, Cömert Ablaların Sadık Hanımları*, Su Yayınları, Ankara.
- Karaca, Nuray Gökçek ve Kocabaş, F.(2009), Ev Hizmetlerinde Çalışanların Karşılaştıkları Sorunların Türkiye Açısından Deđerlendirilmesi, *Kamu-İş*, C.10 S:4 ss. 161-176.
- Karadeniz, O. (2012), Dünya’da ve Türkiye’de İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları ve Sosyal Koruma Yetersizliği, *Çalışma ve Toplum*, Sayı 34, ss:15-72.
- Karadeniz, O. (2011), Türkiye’de Atipik Çalışan Kadınlar ve Yaygın Sosyal Güvencesizlik, *Çalışma ve Toplum*, 2001/2 ss. 83-127.
- Karadeniz, O. (2008), Ev Hizmetlerinde Çalışanlar ve Sosyal Koruma Sorunu, *II.Çalışma Yaşamı Kongresi, İş Müfettişleri Derneđi, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak., Sosyal Politika Araştırma Merkezi*, 26-27 Nisan. ss: 176-204.
- Mateman S., Renooy, P.H. (2001), Undeclared Labour In Europe Towards An Integrated Approach of Combatting Undeclared Labour Final Report, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---lab_admin/documents/genericdocument/wcms_116069.pdf.
- Mollamahmutoğlu, H. (2004), *İş Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi.

- Okur, Ali Rıza (2004), Ev Hizmetlerinde (İşlerinde) Çalışanların Sigortalılığı, *Kamu İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, Cilt:7 Sayı:3 ss.347-368.
- Özkaplan, Nurcan (2009), Duygusal Emek ve Kadın İş/Erkek İş, *Çalışma ve Toplum*, 2009/2, ss.15-24.
- Özyeğin,G. (2005), *Başkalarının Kiri, Kapıcılar, Gündelikçiler ve Kadınlık Halleri*, İletişim Yayınları.
- Parrenas, Rhacel Salazar (2001), *Servants of Globalization: Women, Migration and Domestic Work*, Stanford University Press.
- Ramirez-Machado, J.M. (2003), *Domestic Work, Conditions of Work and Employment: A Legal Perspective*, Conditions of Work and Employment Series No.7, ILO, Geneva http://www.ilo.int/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_travail_pub_7.pdf.
- Süzek, S. (2005), *İş Hukuku*, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Tunçomağ, K. ve Centel, T.(2003), *İş Hukukunun Esasları*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Tunçomağ, K (1990), *Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş*, Beta Yayınları, 5. Basım, İstanbul.
- TÜİK (2007), 2006 Aile Yapısı Araştırması, <http://www.aile.gov.tr/files/AileYap%C4%B1s%C4%B1%202006%20.pdf>.
- Yıldırım al p, Sinem (2011), *Kadının Yoksullukla Mücadelede Belirlediği Bir Strateji Olarak Ev Hizmetinde Çalışma*, Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi SBE.